

Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

5. Baskı

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM BİLGİSİ

ISBN 978-605-318-462-1
DOI 10.14527/9786053184621

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Mayıs 2016, Ankara
5. Baskı: Mart 2021, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değişen ve gelişen dünya ile birlikte, toplumların ve devletlerin huzur ve refahı için en fazla ihtiyaç duyulan şey, milletin birliğidir. Milletin birlik ve beraberliği ise her şeyden önce “dil birliği”nden geçmektedir. Dil birliği demek; aynı dilde konuşmak, aynı dilde yazışmak demektir. Aynı dilde birliği sağlamak da her şeyden önce yazı dili ile mümkündür. Yazı dili; bir milletin resmî dilidir, edebî dilidir, ortak dilidir; konuşma dili ise bu dile malzeme veren temel kaynaktır.

Yazı dilini şekillendiren konuşma dilidir. Konuşma dili de sürekli değişime açıktır. Bu değişim, zamanla yazı dilini de değişime zorlamaktadır. Ancak bu değişim çoğunlukla yavaş ve sınırlı olur; çünkü yazı dili, konuşma dili kadar erken değişmez.

Türkiye Türkçesi de sürekli gelişmekte ve değişmekte; buna bağlı olarak da konuşma diline yansıyan durumlar kısa bir zaman sonra yazı dilini de değişime zorlamaktadır. Dilin değişime açık olması kadar kendi yapısını muhafaza etmesi, koruması da çok önemlidir. Türkiye Türkçesi, kanaatimizce, bunu başaran dillerden biri durumundadır. Bir taraftan kendi yapısını korurken bir taraftan da ihtiyaca binaen değişimlere cevap vermeye çalışmaktadır.

“Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi”, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan yazım kılavuzları esas alınarak hazırlanmış bir eserdir. Bu kılavuzlar içinde de özellikle güncel olan en son Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Kurallar ve örnekleri, bu son yazım kılavuzu esas alınarak verilirken; kuralların önceki yazım kılavuzlarındaki kullanımlarına da değinilerek gelişim ve değişim seyri dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra kuralların nedenleri izah edilmeye çalışılmıştır. Bazı kurallarla ilgili de çelişkili konular üzerine eleştiriler ve öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

“Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi” daha önce 4 baskı yapmıştı; bu, 5. baskı. Geceği üzerine bu baskıda bazı bölümler yeniden düzenlendi ve güncellendi; bir de, yeni bir bölüm eklendi. Bazı kuralların daha anlaşılır olması için, yeni yaklaşımlar sunuldu. Ancak yine de yazım hataları başta olmak üzere kitapta bir sürü hata yapılmış olabilir. Bu konuda da siz değerli okuyucularımıza çok iş düşüyor. Dönütlerinizi bekliyoruz. Bunlar doğrultusunda hatalar, eksiklikler giderilerek; eser, inşallah ilerleyen baskılarda daha iyi hâle gelecektir.

Kitap, 8 bölümden oluşmaktadır: 1. bölümde, “Türkiye Türkçesi”; 2. bölümde, “Konuşma dili-yazı dili”; 3. bölümde, “Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde var olup yazı diline yansımayan durumlar”, 4. bölümde, “Türkiye Türkçesinde konuşma dilinde var olup yazı diline yansıyan durumlar”; 5. bölümde, “Türkiye Türkçesi yazım ku-

ralları”; 6. bölümde, “Noktalama işaretleri”; 7. bölümde “Bilimsel yayınlardaki önemli yazım kuralları” 8. bölümde “Günlük hayatta çok kullanılan bazı yazışma türleri” ele alınmıştır.

Konuların sonuna da kitabın okunabilirlik zevkini artırma, geliştirme adına “Biraz hisse”, “Biraz tefekkür”, “Biraz tebessüm” başlıkları altında; ders verici, düşündürücü, eğlendirici yazılar koyduk. Bunlarla eserimize bir tat vermeye çalıştık.

Kitap; “yazım kuralları”nın yanı sıra “sözlü ve yazılı anlatım”, “diksiyon ve fonetik” konularına yardımcı olacak mahiyettedir.

Bu kitabın bu duruma gelmesinde çokça emekleri oldu; Didem Kestek ve Müge Çetin Hanımefendiler başta olmak üzere Pegem Akademi çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

Kitabın, “dilde birlik” düşüncesine ve inancına, Türkçeye bir hizmet olması temennisiyle, herkese faydalı olmasını Rabbimden niyaz ediyorum.

01.06.2019, Erzurum

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

Prof. Dr. Halit DURSUNOĞLU

1969 yılında Erzurum'da doğdu.

İlköğrenimini Bayburt'ta, ortaöğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünü bitirdi. 1996'da Yüksek lisans, 2002'de Doktora eğitimini tamamladı.

Bir yıl kadar “*Türkçe Öğretmenliği*” yaptı. 1995-2002 yılları arasında “*Araştırma Görevlisi*” olarak görev yaptı. 2002'de “*Yardımcı Doçent*”, 2011'de “*Doçent*”, 2016'da “*Profesör*” oldu.

Başta Atatürk Üniversitesi olmak üzere Erzurum Teknik Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi ve Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitelerinde *Türk Dili*, *Türkiye Türkçesi*, *Osmanlı Türkçesi*, *Eski Anadolu Türkçesi*, *Türk Dili Tarihi*, *Türkçe Öğretimi*, *İlk Okuma Yazma Öğretimi*, *Eski Türk Edebiyatı*, *Sözlü ve Yazılı Anlatım*, *İletişim*, *Fonetik ve Diksiyon*, *Etkili İletişim* ve *Konuşma* dersleri verdi.

Hâlen Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Dursunoğlu'nun yayımlanmış 4 kitabı bulunmaktadır: “*Türkiye Türkçesi Yazım Bilgisi*”, “*Aruz Öğretimi*”, “*Türkiye Türkçesi Ses Bilgisi*”, “*İnsan İlişkileri ve İletişim*”.

İÇİNDEKİLER

1. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

1.1. Türkiye Türkçesi	2
1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi.....	3
1.3. Türkiye Türkçesinin Türkçe İçindeki Yeri.....	11
1.4. Türkiye Türkçesinin Temel Özellikleri	12
1.5. Türkiye Türkçesinin Bugünkü Durumu.....	15
1.6. Türkiye Türkçesinin Sesleri ve Harfleri	17

2. BÖLÜM

KONUŞMA DİLİ-YAZI DİLİ

2.1. Konuşma Dili	32
2.2. Yazı Dili	33
2.3. Konuşma Dili ile Yazı Dilinin Karşılaştırılması	35
2.4. Konuşma Dili ve Yazı Dili Bakımından Türkçe	37
2.5. Türkiye Türkçesinin Konuşma Dili ve Yazı Dili.....	38

3. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIMAYAN DURUMLAR

3.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar.....	43
3.2. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar	55
3.3. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar	62
3.4. Ses Baskınlığı ya da Zayıflığından Kaynaklanan Durumlar.....	63
3.5. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar	73

4. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE KONUŞMA DİLİNDE VAR OLUP YAZI DİLİNE YANSIYAN DURUMLAR

4.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Durumlar	76
4.2. Ses Aşınmasından Kaynaklanan Durumlar	94
4.3. Ses Uzatılmasından Kaynaklanan Durumlar	95

4.4. Ses Yakınlaşmasından Kaynaklanan Durumlar	96
4.5. Ses İnceltilmesinden Kaynaklanan Durumlar	97
4.6. Ses Kullanılmamasından Kaynaklanan Durumlar	99

5. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ YAZIM KURALLARI

5.1. Ses Olaylarından Kaynaklanan Yazımlar	107
5.2. Seslerin Söylenişinden Kaynaklanan Yazımlar	125
5.3. Ek ve Kelime Ayrımından Kaynaklanan Yazımlar.....	132
5.4. Noktalama İşaretli Yazımlar.....	143
5.5. Kelime Birleşmelerinden Kaynaklanan Yazımlar	149
5.6. Satır Sonlarındaki Hecelerin Ayrılmasından Kaynaklanan Yazımlar	182
5.7. Sayıların Yazımı	185
5.8. Tarih, Ay, Gün ve Saatlerin Yazımı	188
5.9. Büyük Harflerin Yazımı.....	191
5.10. Alıntı Kelimelerin Yazımı	200
5.11. Yabancı Özel Adların Yazımı.....	202
5.12. Atasözleri, Vecizeler, Deyimler ve İnkilemelerin Yazımı	205
5.13. Kısaltmaların yazılışı	210
Kısaltmalar dizini	212

6. BÖLÜM

NOKTALAMA İŞARETLERİ

6.1. Nokta (.).....	233
6.2. Virgül (,)	236
6.3. Noktalı virgül (;).....	240
6.4. İki nokta (:)	242
6.5. Üç nokta (...)	244
6.6. Soru işareti (?).....	245
6.7. Ünlem işareti (!)	246
6.8. Kısa çizgi (-).....	247
6.9. Uzun çizgi (—).....	248

6.10. Eğik çizgi (/).....	249
6.11. Ters Eğik Çizgi (\)	250
6.12. Tırnak işareti (“..”)	250
6.13. Tek tırnak işareti (‘.’).....	251
6.14. Denden İşareti (”)	252
6.15. Yay Ayraç ().....	252
6.16. Köşeli ayraç ([]).....	253
6.17. Kesme işareti (‘).....	254

7. BÖLÜM

BİLİMSEL YAYINLARDAKİ ÖNEMLİ YAZIM KURALLARI

7.1. Bilimsel Yayınlar da Genel Yazım Kuralları.....	262
7.2. Bilimsel Yayınlar da Kaynak Yazımı	264
7.3. Bilimsel Yayınlar da “Kaynakça” Yazımı	282

8. BÖLÜM

GÜNLÜK HAYATTA ÇOK KULLANILAN BAZI YAZIŞMA TÜRLERİ

8.1. Dilekçe	295
8.2. Öz Geçmiş	305
8.3. CV	317
8.4. Sunum Dosyası Kapağı / Ödev Kapağı.....	331
Kaynaklar.....	333
İnternet kaynakları.....	339

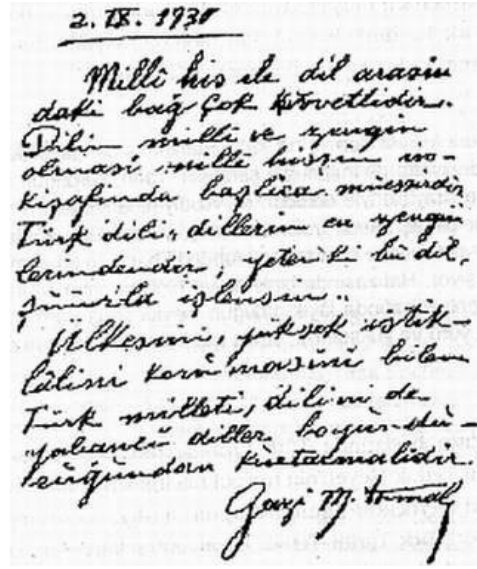
1. BÖLÜM

TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Bu bölümde ele alınan konular:

1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ

- 1.1. Türkiye Türkçesi
- 1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi
- 1.3. Türkiye Türkçesinin Türkçe İçindeki Yeri
- 1.4. Türkiye Türkçesinin Temel Özellikleri
- 1.5. Türkiye Türkçesinin Bugünkü Durumu
- 1.6. Türkiye Türkçesinin Sesleri ve Harfleri

1.1. Türkiye Türkçesi

“Türkiye Türkçesi”; Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında ve Türkiye Türklerinin yaşadıkları bölgelerde kullanılan lehçesine verilen addır.

Türk lehçeleri içinde en çok konuşulana ve en yaygın kullanılanı olan Türkiye Türkçesi, Türk dillerinden Oğuz koluna mensup bir Türk lehçesidir. Bu kola mensup diğer Türk lehçesi ise, Azerbaycan ve İranda konuşulan Azerî Türkçesidir.

Türkiye ve Kıbrıs başta olmak üzere Türkiye’ye yakın bölgelerde, özellikle Oğuz boyuna mensup Türklerin yaşadığı coğrafyalarda (Irak, Suriye, Bulgaristan, Yunanistan, Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk, Romanya, Macaristan, Gürcistan, Orta Avrupa ve Orta Asya) konuşulmaktadır.

Türkiye Türkçesi; Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde *resmî dil*; Bosna Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Makedonya, Kosova ve Irak’ta bazı bölgelerde *tanınmış bölgesel dil* bazı bölgelerde ise *tanınmış resmî dildir*.

Türkiye Türkçesi 2010’lu yıllar itibarıyla, Kosova’da; Prizren, Priştine, Mitroviça, Vuçitirin, Gilan belediyelerinde resmî statüye sahiptir. Makedonya’da da bazı belediyeler düzeyinde, Gostivar’da Makedon ve Arnavut dilleriyle beraber, resmî dil statüsündedir. Kırcaali belediyesinin Bulgar dilinin yanı sıra hizmet verdiği iki dilden biri Türkçedir. Bulgar Devlet Televizyonunun Türkçe programları vardır. Deliorman ve Doğu Rumeli’de ise okullarda Türkçe seçmeli ana dil dersidir.

Türkçe, Yunanistan'da İskeçe ve Gümülçine'de seçmeli ana dil dersidir. Dinî işlerde de kullanılmaktadır. Rodos'taki Türk azınlık ise bu haklardan mahrumdur.

Romanya'da yaşayan 35.000 Türk, devletçe resmî olarak tanınmıştır ve parlamentoda 1 milletvekilliği ile temsil edilirler.

Irak'ta ise Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde Türkçe resmî dildir. Irak Türkmenleri günlük hayatlarında Azeri lehçesini (güney) ve Urfa ağzını kullanırken, konuşurken; resmî yazı ve eğitim dili olarak Türkiye Türkçesini kullanmaktadırlar. Dolayısıyla Türkçe; Kerkük, Telafer gibi kentlerde resmî dildir.

1960'larda iş gücüne ihtiyaç duyan Avrupa, kapılarını büyük ölçüde Türk'lere açmış ve Türkiye'den Avrupa'ya yoğun bir göç yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında Balkanlarda yaşamaya devam eden Türkler ile birlikte bu insanların sayısı günümüzde 7 milyona ulaşmıştır ve büyük bir çoğunluğunun ana dili Türkiye Türkçesidir. Amerika ve Avustralya'da ise yaklaşık 200 bin kişi Türkçe konuşmaktadır.

Bütün bu ülkeler dikkate alındığında Türkçeyi ana dili olarak kullananlara Türkçeyi bilenler de eklendiğinde, Türkiye Türkçesini kullanan insan sayısı, 2010'lu yıllar itibariyle, 100 milyonu bulmaktadır.

1.2. Türkiye Türkçesinin Tarihî Gelişimi

Bir dilin gelişimi, tarihî araştırmalar neticesinde ortaya konur. Türk dilinin gelişimi ile ilgili çağdaş araştırma ve incelemeler, 19. yüzyılda yabancı Türkologlar öncülüğünde başlamıştır. Bu araştırma ve incelemelere 1932'de Atatürk'ün kurduğu Türk Dil Kurumu başta olmak üzere daha sonraki dönemlerde kurulan TİKA, Yunus Emre Vakfı gibi kuruluşlar ile üniversitelerin Türk dili ve edebiyatı ile ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyesi Türkologlar ve hayatını bu işe adanmış yerli

Türkologlar da katılmışlardır. Türkoloji alanında son yıllarda çok önemli çalışmalar yapılmaya başlanmış, bu çalışmalar günümüzde de aynı hızla devam etmektedir.

Türkiye Türkçesinin tarihî gelişimi, Türk lehçelerinin tarihî gelişiminden bağımsız olarak düşünülemez. Tarihin belli dönemlerine kadar (12-13. yüzyıllara kadar) Türk lehçelerinin çoğuyla ortak bir mazi birlikteliğine sahip olan Türkiye Türkçesi, Türk dilinin tarihi dönemleri dikkate alındığında, bazı Türk lehçelerinden “Eski Türkçe Dönemi”nde bazı Türk lehçelerinden ise “Yeni Türkçe Dönemi”nde ayrılmış ya da ayrılmaya başlamıştır. Bu dönemlerden sonra birçok Türk lehçesi gibi Türkiye Türkçesi de Türkçenin tarihî seyri içinde kendine mahsus bir seyir izlemiştir.

Türk boyları arasında ayrılış, Ogur-Bulgar-Çuvaş-Yakut boyları dışında, Karahanlı döneminin sonlarına doğru başlamış; Türk dilleri de işte bu dönemden sonra lehçelere dönüşmeye başlamıştır. Bir başka ifadeyle, Karahanlı döneminin sonuna kadar Türk dilleri arasında henüz önemli ayrılıklar yoktur.

Her dilin olduğu gibi Türkçenin de bir “*konuşma dili*” bir de “*yazı dili*” vardır. Dillerin tarihî gelişiminde esas alınan, yazı dilidir. Her dilin konuşma dilinin geçmişi ne kadar araştırılırsa araştırılsın, kesin olarak ortaya konamaz. Yazı dilinin tarihî gelişimi ise, ancak o dile ait yazılı metinlerle takip edilebilir. Metinlerle takip edilemeyen dönemden öncesi için, birtakım yorumlar yapmak mümkün olmakla birlikte kesin bilgi vermek zordur.

Türkçenin dünyanın en eski, en köklü dillerinden biri olduğu muhakkaktır. Milâttan önceki binli yıllara dayanan bir maziye sahip olan Türkçe, yazı dili olarak ilk ürünlerini muhtemelen bu dönemlerde vermiş olsa da, bugün itibarıyla, bunlara henüz ulaşamamıştır.

Türklerin Hunlardan önce var oldukları ve devletlerinin olduğu muhakkaktır; ancak yine de bu dönem hakkında çok net şeyler söylemek doğru değildir, kanaatindeyiz. Türk tarih tezine göre; Sümerler, Etrüskler, İskandinavya’daki bazı halklar, Hititler, Frigler ve Truvahlar Türktür. Bu tezi doğrulayabilecek bazı işaretler de bulunmaktadır: MÖ 7-3 yüzyıllar arasında yaşamış Etrüsklere ait 80 iskeletten alınan DNA örnekleri alınarak çok titiz bir çalışma ile günümüzde yaşayan çeşitli milletlere ait DNA’lar ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Etrüsklerin genetiğinin diğer milletlere göre en çok bugünkü Anadolu Türkleri ile yakınlık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Şu an ki bilgilere göre, ilk Türk devleti olan ve Çin kaynaklarında “*Hiung-nu*” olarak zikredilen “*Hunlar*”, Moğolistan’ın güneydoğu kesiminde yaşayan göçebe bir kavimdi. 3. yüzyılda Kuzey Çin’e karşı sürekli ve etkili akınlar düzenledikleri, Çinlilerin de bu akınlara karşı koymak için Çin Setti’ni yaptıkları bilinmektedir.

Hunlar 350 yılında Asya bozkırlarından batı yönünde harekete geçmişler; dönemlerine göre çok gelişmiş silah ve donanımları, yüksek hızları ve üstün savaş taktikleriyle önlerine çıkan kavimleri sürerek ya da egemenlik altına alarak Avrupa'nın neredeyse tamamını hükümleri altına almışlardır. Hunların hareketiyle oluşan bu büyük hareketlilik Avrupa'nın sosyal, kültürel, demografik yapısını değiştiren ve bugünkü yapının temellerini oluşturan Kavimler Göçü'nü başlatmıştır. Hunlar MS 469 yılında tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Bu döneme ait bilgilere ve bazı dil yadigârlarına (kelime ve cümle düzeyinde) Çin kaynaklarında rastlanmaktadır.

“*Türk*” adıyla kurulan ve bu adı resmî devlet ismi olarak kullanan ilk Türk devleti olan “*Göktürkler*” ya da “*Köktürkler*”, 552-744 yılları arasında Orta Asya ve Çin'de hükümdarlık sürdürmüştür. “*Türk*” adı bugün kullanılan şekli ile ilk kez Göktürkler dönemine ait Orhun Yazıtları'nda geçmektedir. Bu döneme ait çok sayıda yazıt bulunmuştur ve günümüzde yapılan çalışmalarla bu yazıtlara yenileri eklenmiştir. Görünen o ki, araştırmalar yapıldıkça bu döneme ait yazıtlar ve eserler bulunmaya devam edecektir. Türkçenin yazılı metinlerle takip edilebilen ilk dönemi, en derli toplu ilk metinlerin olduğu bu dönem; Türk dili tarihi açısından bir milattır. Türk dilinin ilk mükemmel dil yadigârları Orhun yazıtları, bu dönemi dil tarihimiz açısından çok farklı bir yere koymuştur.

Orhun ve Selenga vadilerinin yerli Türk kavimleri olan “*Uygurlar*”, önce Göktürk devleti hâkimiyetini tanımış; daha sonra kendi siyasî birliklerini oluşturup kendi devletlerini kurunca bu devletleri ile birlikte Türk dilinin tarihî seyrinde de yeni bir sayfa açmışlardır. Yerleşik hayat yaşamaları, Mani ve Buda inancını benimsemeleri, kültür ve ticaret bakımından gelişmiş olmaları, Uygurları yaşadığı dönem itibarıyla diğer Türk boylarından ayıran özelliklerden bazılarıdır. İnançlarını samimi şekilde benimsemiş olan Uygurların dil yadigârları daha çok o dönemde mensup oldukları Maniheizm ve Budizm inancıyla alakalıdır.

Din olarak İslâm'ı kabul eden ilk Türk devleti olan “*Karahanlılar*”, Türk dili tarihî açısından, sayısı az da olsa, çok önemli eserlerin miras bırakıldığı bir dönem olmuştur. Türk dilinin en önemli eserlerinden *Divânü Lugâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig*, *Atâbetü'l-Hakayık*, *Divân-ı Hikmet* ve *Kur'an tercümeleleri* bu dönemin önemli ürünleridir.

Karahanlı dönemi sonrası, Türk toplulukları arasında bir kopuş, bir ayrılış yaşanmıştır. Farklı coğrafyalara, daha uzaklara giden Türk boyları birbirlerinden uzaklaştıkça dillerinde de farklılaşma başlamış; böylece lehçeler ortaya çıkmıştır. Bugünkü Türk lehçelerinin çok büyük çoğunluğunun başlangıcı da o döneme dayanır. Türk dilleri bu dönemden sonra toplulukların coğrafi dağılımlarına göre sınıflandırılmış ve adlandırılmıştır.